

УДК 338.48:351.82

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.34>**Нікітенко К. С.**

кандидат економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8423-5605>

Nikitenko Kateryna

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОСТКРИЗОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

ECONOMIC ASPECTS OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S HOTEL AND RESTAURANT INDUSTRY IN THE CONTEXT OF POST-CRISIS TRANSFORMATION

У статті висвітлюється комплексне дослідження економічних аспектів розвитку готельно-ресторанної індустрії України в умовах посткризової трансформації, зумовленої насамперед повномасштабним військовим вторгненням Російської Федерації, а також наслідками пандемії COVID-19 та глобальної економічної турбулентності. Обґрунтовується актуальність теми з огляду на стратегічне значення галузі HoReCa для національної економіки, зокрема у контексті підтримки внутрішнього попиту, забезпечення зайнятості, активізації туристичної діяльності та розвитку малого і середнього бізнесу. У роботі окреслено цільове завдання – виявлення ключових економічних чинників, які впливають на функціонування підприємств готельно-ресторанного сектору, аналіз регіональних диспропорцій у темпах відновлення бізнес-активності, а також визначення стратегічних напрямів адаптації галузі до умов тривалої кризи. У статті наведено фактичні дані щодо обсягів виручки, середнього чеку та кількості функціонуючих закладів у 2021–2024 роках.

Ключові слова: готельно-ресторанна індустрія, HoReCa, економічна трансформація, посткризове відновлення, регіональна асиметрія, середній чек, виручка, війна, туризм, інфраструктура.

This article presents a comprehensive analysis of the economic aspects of the development of Ukraine's hotel and restaurant industry (HoReCa) under the conditions of post-crisis transformation. The need for such a study is determined by the deep structural deformations caused by the full-scale war initiated by the Russian Federation in 2022, as well as the consequences of the COVID-19 pandemic, energy insecurity, and the global economic crisis. The hospitality industry has been significantly affected by security risks, population displacement, infrastructure losses, and a decrease in consumer demand, which collectively hinder its sustainable development. The purpose of the study is to identify key economic factors affecting the performance and resilience of HoReCa enterprises, evaluate spatial disparities in business recovery, and substantiate strategic directions for the sector's adaptation during prolonged instability. The methodology is based on the analysis of statistical data provided by the State Statistics Service of Ukraine, open sources such as Forbes Ukraine and Opendatabot, and sectoral reports by Pro-Consulting, Poster POS, KSE Institute, and HoReCa Ukraine. The study applies comparative, structural, and index analysis methods to assess both the quantitative dynamics and economic sustainability of the sector. The study examines the evolution of key indicators such as gross revenue, average check size, and the number of active establishments from 2021 to 2024. The study reveals that businesses in the sector are forced to restructure: relying on flexible formats, cost-saving innovations, alternative energy sources, and localized customer targeting. The research highlights institutional constraints on recovery, such as limited access to financing, insufficient state support for small businesses,

and the absence of coordinated regional recovery strategies. The work also identifies the need for differentiated policy measures depending on regional conditions: investment incentives in relatively safe areas, infrastructure recovery support in the central region, and risk-based subsidies or tax relief in frontline territories.

Keywords: hotel and restaurant industry, HoReCa, economic transformation, post-crisis recovery, regional asymmetry, average check, revenue, war, tourism, infrastructure.

Постановка проблеми. Сфера готельно-ресторанного бізнесу України в умовах воєнного часу зазнає багатовекторного впливу кризових чинників, серед яких домінують безпекові ризики, економічна нестабільність, інфраструктурні втрати, скорочення платоспроможного попиту та обмеженість інвестиційних ресурсів. Починаючи з 2022 року, HoReCa-сектор демонструє істотні коливання в обсягах доходів, кількості діючих підприємств та структурі споживання. Падіння виручки, закриття значної частини закладів, нерівномірне регіональне відновлення та зростання операційних витрат свідчать про необхідність глибшого аналізу системних загроз і перспективних механізмів стабілізації галузі.

Попри часткове поживлення активності у 2023–2024 роках, що спостерігається насамперед у західних та центральних регіонах країни, відновлення носить фрагментарний характер і не супроводжується сталими тенденціями до збалансованого зростання. Диспропорції в темпах регіонального розвитку, втрата частки ринку, зростання собівартості послуг та обмежений доступ до капіталу унеможливають відновлення готельно-ресторанної індустрії за інерційною моделлю. Водночас, стратегічне значення цієї галузі для підтримки економічної активності, забезпечення зайнятості, розвитку туризму та суміжних галузей визначає актуальність комплексного дослідження економічних передумов, структурних трансформацій та моделей адаптації HoReCa до умов посткризової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку готельно-ресторанної індустрії та туризму як складової економіки України є об'єктом дослідження в низці наукових і прикладних робіт. Зокрема, у праці Кирилова Ю. Є., Грановської В. Г. та Алещенко Л. О. розглядається економічний механізм формування конкурентних переваг підприємств туристичної галузі, що має важливе значення для підвищення стійкості галузі в умовах кризових викликів [1]. У свою чергу, Крикунова В. М. та Алещенко Л. О. акцентують увагу на стратегічних пріоритетах розвитку молодіжного підприємництва у туристичному бізнесі Херсонського регіону, що актуалізує роль локальних ініціатив у збереженні підприємницької активності [2].

У контексті воєнної економіки та трансформаційного впливу повномасштабного вторгнення РФ, особливу аналітичну цінність мають актуальні галузеві дослідження. Звіт Poster POS подає динаміку середнього чеку, виручки та структури споживання в закладах громадського харчування у 2022–2024 роках [3], а Pro-Consulting оцінює тенденції розвитку HoReCa-сектору з урахуванням ринкових ризиків, змін попиту та релокації бізнесу [4]. Аналітичні матеріали Forbes Україна та Опендатаботу висвітлюють прибутковість, рейтинги мережевих операторів та зміни в географії ведення бізнесу [5; 6].

Вагомий внесок у кількісний аналіз економічних втрат і відбудови інфраструктури здійснено командою KSE Institute, яка фіксує глибину структурних втрат, що безпосередньо впливають на сектор гостинності [7]. Поглиблений огляд стану та перспектив громадського харчування і готельного бізнесу надає платформа HoReCa Ukraine [8]. Офіційна статистика Держстату [9] дозволяє відстежити загальну динаміку підприємств сфери тимчасового розміщення та харчування у 2021–2023 роках.

У регіональному аспекті джерело Ridna.ua інформує про тенденції відкриття нових ресторанів у 2023 році, демонструючи концентрацію розвитку в західних та центральних регіонах [10]. Єрошек О. у своїй статті проводить статистичний аналіз середнього чеку в українських закладах харчування, підтверджуючи зростання вартості послуг та зміну споживачької поведінки [11].

На тлі трансформаційних процесів важливою є й міжнародна наукова перспектива. Зокрема, Жосан Г. В. і Крикунова В. М. досліджують досвід використання економічних інструментів «зеленого» зростання в зарубіжних країнах, що може слугувати основою для побудови відновлювальної стратегії галузі в Україні [12]. А Kurylov Y. та ін. аналізують розвиток міжнародного туризму в контексті глобалізаційних ризиків і досвіду інтеграції України у світову туристичну систему [13].

Таким чином, незважаючи на наявність фундаментальних та прикладних напрацювань щодо функціонування індустрії гостинності, більшість із них або передують воєнним подіям, або не охоплюють повною мірою просторові, структурні та фінансово-економічні аспекти адаптації HoReCa у 2022–2024 роках. Отже, подальше дослідження потребує оновлення підходів до аналізу галузі на основі актуальних даних, з урахуванням нових викликів та сценаріїв відновлення.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є виявлення основних економічних чинників, що визначають динаміку та перспективи розвитку готельно-ресторанної індустрії України в умовах посткризової трансформації, а також обґрунтування напрямів підвищення ефективності функціонування підприємств галузі з урахуванням регіональних диспропорцій, впливу воєнного стану та сучасних ринкових викликів.

Виклад основного матеріалу. За офіційними даними, обороти готелів і ресторанів України знижувалися під час початку війни і потім почали відновлюватися. Так, 2023 року сукупна виручка закладів громадського харчування (ресторани, кафе тощо) склала ~31,6 млрд грн (чистий дохід) – це на 121% більше, ніж у 2022-му (17,3 млрд), і на 26% вище від показника довоєнного 2021 року. Водночас готелі 2023 року заробили ~9,3 млрд грн (тобто після падіння 2022-го у 51% порівняно з 2021-м виручка зросла на 25,7% у 2023-м). Загалом Forbes (Pro-Consulting) наводить оцінку виручки HoReCa: ~136,3 млрд грн для закладів харчування та 9,3 млрд грн для готелів у 2023 році. За оцінками Poster (по даним фіскалізації), у першому півріччі 2024 виручка ресторанів зросла додатково ~16% порівняно з аналогічним періодом 2023-го (хоча відвідуваність уповільнилася). Індекс “Опендатабота” за 2024 рік дає сумарну виручку ресторанів і готелів ~28,22 млрд грн (дані по найбільших мережах). Це вказує на подальше зростання галузі у 2024–2025 роках (рис. 1).

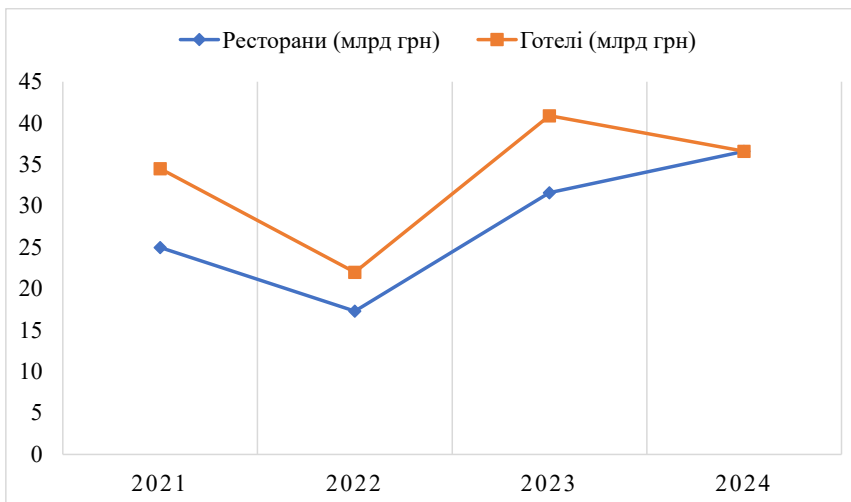

Рис. 1. Загальна виручка HoReCa-сектору України (2021–2024 рр.), млрд грн
Джерело: складено автором за [5–6]

Через інфляцію та зростання витрат середній чек у HoReCa значно зріс. За даними Poster, у 2022 році середній чек закладів харчування збільшився приблизно на 20–50% порівняно з 2021 роком. У другій половині 2023 року середні чеки були такими: ресторани – ~625 грн (зростання +23% до H2 2022), кафе – ~219 грн (+17%), кав'ярні – ~98 грн (+20%). Загалом Poster констатує, що у H2 2023 виручка ресторанів зросла на 37%, кафе – на 26%, при цьому чеки збільшувалися двозначними темпами. На початку 2024 року тренд продовжився: за даними Poster/Eroshek, середній чек ресторанів/кафе в січні–червні 2024 досяг ~148 грн (що на 13% більше, ніж за той же період 2023). Таким чином, за три роки війни середні чеки в ресторанах і кафе суттєво виросли (більше ніж вдвічі від лютого 2022 до кінця 2024 року) (рис. 2).

За два роки війни значна частина готелів і ресторанів припинила роботу. За даними Pro-Consulting (опитування і аналітика KSE), на початок 2024 року кількість готелів в Україні зменшилася приблизно на 21,2% від довоєнного рівня – до близько 5,7 тис. одиниць. У 2022 році їх було на 16,7% менше ніж 2021-го, а у 2023–2024 роках додатково – ще на 4–5%. Заклади харчування (ресторани, кафе, бари тощо): до повномасштабного вторгнення працювало ~29 000 закладів (станом на 2021 рік). У 2022-му близько 7 000 закладів закрилося, а у 2023-му їхня кількість зменшилася ще на ~13% – до ~26 100. За оцінками HoReCa-Україна, на кінець 2023-го в країні було близько 21,5–23 тисяч діючих ресторанів/кафе (багато нових відкрилися – 10–15% із них почали роботу у 2023). Таким чином, галузь втратила ~30–40% закладів порівняно з довоєнним часом (рис. 3).

Найменш постраждали західні і центральні області та столиця. Найбільшу частку доходів HoReCa отримали ресторани Києва, а також заклади Дніпропетровщини та Львівщини. У 2023 році нові заклади відкривалися в основному у безпечних регіонах: зокрема, у Києві з'явилося ~300 нових ресторанів, у Львові – близько 100, а також десятки нових закладів відкрито в Одесі, Черкасах, Івано-Франківську, Дніпрі, Харкові, Запоріжжі, Сумах, Тернополі тощо. Навпаки, у зоні активних бойових дій (Схід, Південь) практично немає нових проєктів. Така географія пояснюється міграцією населення і збереженням споживацького попиту у західних регіонах.

Просторові відмінності у розвитку готельно-ресторанної індустрії в Україні в умовах посткризової трансформації набувають принципового значення для оцінки

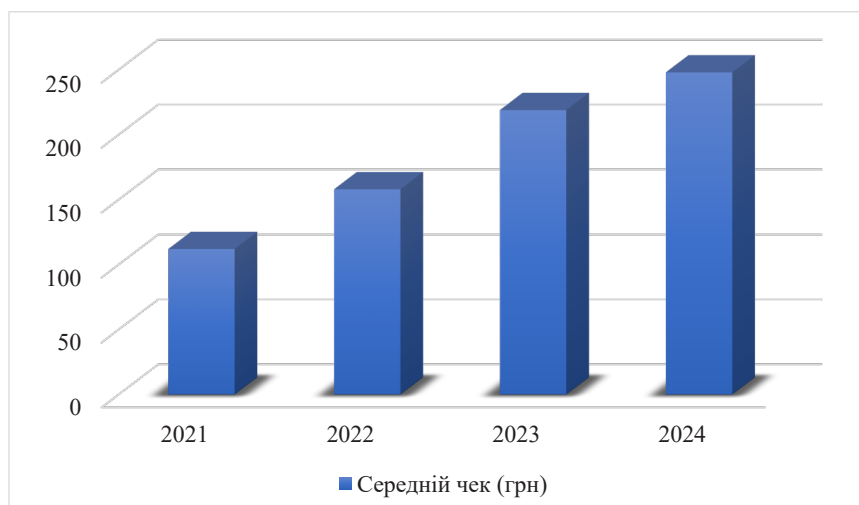

Рис. 2. Середній чек у закладах харчування (2021–2024 рр.), грн
Джерело: складено автором за [4–6]

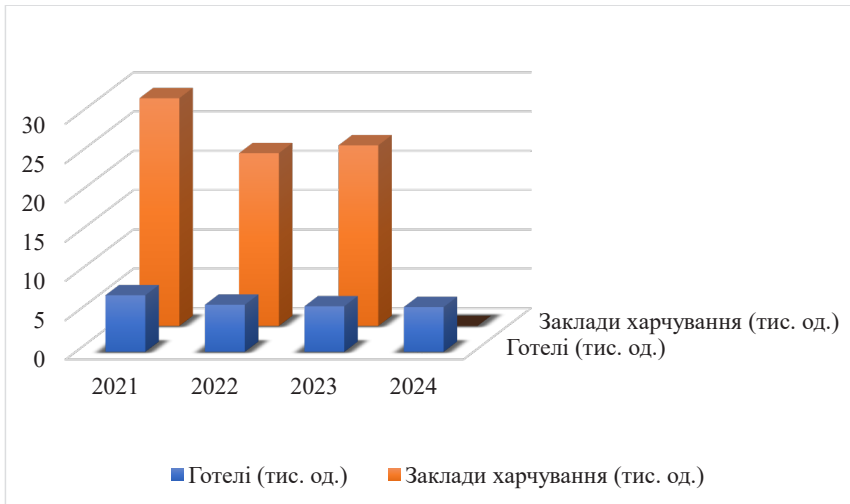

Рис. 3. Кількість закладів готельно-ресторанної сфери в Україні (2021–2024 рр.)

Джерело: складено автором за [5–6]

загального потенціалу галузі. Регіональна структура HoReCa після 2022 року зазнала суттєвих змін, що зумовлено нерівномірним впливом безпекової ситуації, внутрішньої міграції населення, інфраструктурних руйнувань, а також релокацією бізнесу до відносно безпечних територій.

Найвищу активність демонструє західний макрорегіон України, зокрема Львівська, Івано-Франківська та Закарпатська області. Відносна безпека цих територій, зростання щільності населення за рахунок внутрішньо переміщених осіб, а також посилення гуманітарного та економічного обігу сприяли інтенсивному розвитку локальних ринків гостинності. Згідно з галузевими оцінками, у Львові протягом 2023 року було відкрито понад 100 нових закладів громадського харчування, що істотно перевищує показники попередніх років. Аналогічна ситуація спостерігається в Івано-Франківську, Чернівцях, Тернополі та Ужгороді, де локальні ринки також демонструють ознаки стабільного зростання.

Центральна Україна, зокрема Київ, Черкаси, Вінниця та Полтава, демонструє помірковане, але стабільне відновлення. Попри періодичні загрози ракетних атак та енергетичні перебої, Київ залишається центром економічної активності галузі. У 2023 році в столиці було зареєстровано близько 300 нових ресторанів і кав'ярень. Варто зауважити, що відновлення в центральному регіоні має відчутну залежність від платоспроможності населення, стабільності електропостачання, а також ефективності муніципальної підтримки малого бізнесу.

Південний і східний тил, до якого належать міста Дніпро, Запоріжжя, Харків, демонструє нестабільну активність у секторі. З одного боку, близькість до зони бойових дій, постійні загрози обстрілів і руйнування інфраструктури ускладнюють повноцінне функціонування закладів. З іншого боку, попит з боку військовослужбовців, волонтерів і релокованих підприємств стимулює розвиток швидкої адаптації: відкриваються нові кав'ярні, мобільні фуд-зони, кухні на винос. У цих умовах бізнес змушений переорієнтовуватись на модель обмеженого, але висококонкурентного сервісу.

Регіони, які безпосередньо зазнають впливу бойових дій — зокрема Донецька, Луганська, Херсонська та частково Запорізька області — наразі характеризуються відсутністю сталої інфраструктури HoReCa. Переважна більшість підприємств у цих регіонах повністю припинила діяльність або зазнала фізичного знищення. Будь-яке

функціонування готелів або ресторанів у таких зонах носить фрагментарний характер і залежить виключно від військових або гуманітарних потреб. Відновлення можливе лише за умов тривалого миру, безпечного середовища та комплексної державної підтримки.

У цілому, аналіз регіональної картини розвитку готельно-ресторанної сфери в Україні демонструє суттєву асиметрію, що має критичне значення для формування політик підтримки галузі. Стійке зростання у західному макрореґіоні та адаптивна стабілізація в центрі контрастують із зоною ризику та руйнування на сході й півдні країни. Така географічна диспропорція потребує запровадження диференційованих моделей стимулювання, з урахуванням локального контексту, демографічних тенденцій та рівня інфраструктурної готовності.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що готельно-ресторанна індустрія України у 2021–2024 роках зазнала глибоких трансформацій під впливом воєнного конфлікту, економічної нестабільності, логістичних і демографічних змін. У 2022 році галузь зазнала різкого скорочення виручки, зменшення кількості діючих закладів і зниження попиту, що стало прямим наслідком масштабних безпекових викликів і руйнування інфраструктури. Проте вже у 2023–2024 роках виявлено ознаки часткового відновлення: зростання обсягів виручки, зростання середнього чеку та відкриття нових об'єктів у відносно безпечних регіонах.

У роботі виявлено суттєву просторову асиметрію у темпах і масштабах відновлення HoReCa. Західні області демонструють позитивну динаміку розвитку, тоді як регіони, наближені до зон бойових дій, залишаються економічно депресивними, з повною або частковою втратою галузевої інфраструктури. Встановлено, що бізнес-суб'єкти в умовах тривалих кризових обставин адаптуються через оптимізацію форматів обслуговування, цифровізацію, зміну цільової аудиторії та скорочення витрат.

Запропоновано стратегічні напрями державної політики, спрямовані на підтримку готельно-ресторанного бізнесу в післякризовий період. До них належать: впровадження регіонально диференційованих програм фінансового стимулювання, удосконалення механізмів доступу до кредитування та грантової допомоги, сприяння релокації бізнесу, розвиток інфраструктури у безпечних регіонах та створення умов для повернення підприємництва у звільнені території.

Таким чином, ефективне відновлення готельно-ресторанної індустрії України потребує не лише ринкових механізмів, а й цілеспрямованого втручання держави, побудованого на принципах стійкості, просторової справедливості та адаптаційного управління. Подальші дослідження доцільно спрямувати на формування моделей розвитку HoReCa у форматі кризостійких екосистем із залученням цифрових, інноваційних та партнерських ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Kyrylov Y. E., Hranovska V. H., Aleshchenko L. O. Economic mechanism for forming competitive advantages of tourism industry entities. *Economics of Agro-Industrial Complex : International Scientific and Practical Journal*. 2020. № 5. С. 45.
2. Krykunova V. M., Aleshchenko L. O. Strategic priorities for the development of youth entrepreneurship in the Kherson region in the tourism business // *Tavriya Scientific Bulletin*. 2020. № 4.
3. Poster POS. Аналітика ресторанного ринку України: огляд тенденцій 2022–2024 років. URL: <https://poster.ua/blog>
4. Pro-Consulting. Стан та перспективи розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні: 2021–2024. URL: <https://pro-consulting.ua>
5. Forbes Україна. Скільки заробляють ресторани та готелі у 2023–2024 роках. URL: <https://forbes.ua>
6. Опендатабот. Рейтинг виручки HoReCa 2023–2024 серед найбільших компаній. URL: <https://opendatobot.ua>

7. KSE Institute. Звіт про економічні втрати та відновлення інфраструктури України. 2023. URL: <https://kse.ua>
8. HoReCa Ukraine. Аналітичний звіт ринку громадського харчування та готелів України. 2024. URL: <https://horecaukr.com>
9. Державна служба статистики України. Економічна статистика підприємств сфери тимчасового розміщення та харчування, 2021–2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
10. Ridna.ua. Рейтинг відкриттів нових ресторанів за регіонами у 2023 році. URL: <https://ridna.ua>
11. Єрошек О. Динаміка середнього чеку в українських закладах харчування: статистичний огляд. *Індустрія гостинності*. 2024. № 2. С. 18–21.
12. Жосан Г. В., Крикунова В. М. Зарубіжний досвід використання економічних інструментів «зеленого» зростання. *Економічні інновації* : зб. наук. пр. 2019. Т. 21, Вип. 3(72). С. 53–61. URL: <https://ei-journal.com/index.php/journal/article/download/662/264/>
13. Kyrylov Y., Hranovska V., Boiko V., Kwilinski A., Boiko L. International tourism development in the context of increasing globalization risks: on the example of Ukraine's integration into the global tourism industry. *Journal of Risk and Financial Management*. 2020. Vol. 13, № 12. P. 303. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm13120303>

References:

1. Kyrylov, Y. E., Hranovska, V. H., & Aleshchenko, L. O. (2020). Economic mechanism for forming competitive advantages of tourism industry entities. *International Scientific and Practical Journal "Economics of Agro-Industrial Complex"*, (5), p. 45.
2. Krykunova, V. M., & Aleshchenko, L. O. (2020). Strategic priorities for the development of youth entrepreneurship in the Kherson region in the tourism business. *Tavriya Scientific Bulletin*, (4).
3. Poster POS. (2024). Analitika restorannoho rynku Ukrainy: ohliad tendentsii 2022–2024 rokiv [Analytics of the Ukrainian restaurant market: trends review 2022–2024]. Available at: <https://poster.ua/blog>
4. Pro-Consulting. (2024). Stan ta perspektyvy rozvytku hotelno-restorannoho biznesu v Ukraini: 2021–2024 [State and prospects of hotel and restaurant business development in Ukraine: 2021–2024]. Available at: <https://pro-consulting.ua>
5. Forbes Ukraina. (2024). Skilky zarobliaiut restorany ta hoteli u 2023–2024 rokakh [How much restaurants and hotels earn in 2023–2024]. Available at: <https://forbes.ua>
6. Opendatabot. (2024). Reytynh vyruchky HoReCa 2023–2024 sered naibilshykh kompaniy [Revenue ranking of HoReCa 2023–2024 among top companies]. Available at: <https://opendatabot.ua>
7. KSE Institute. (2023). Zvit pro ekonomichni vtraty ta vidnovlennia infrastruktury Ukrainy [Report on economic losses and infrastructure recovery in Ukraine]. Available at: <https://kse.ua>
8. HoReCa Ukraine. (2024). Analitychnyi zvit rynku hromadskoho kharchuvannia ta hoteliv Ukrainy [Analytical report on the foodservice and hotel market in Ukraine]. Available at: <https://horecaukr.com>
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2023). Ekonomichna statystyka pidpriemstv sfery tymchasovoho rozmishchennia ta kharchuvannia, 2021–2023 [Economic statistics of accommodation and foodservice enterprises, 2021–2023]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>
10. Ridna.ua. (2023). Reytynh vidkryttiv novykh restoraniv za rehionamy u 2023 rotsi [Ranking of new restaurant openings by region in 2023]. Available at: <https://ridna.ua>
11. Yeroshek, O. (2024). Dynamika serednoho cheku v ukrainskykh zakladakh kharchuvannia: statystychnyi ohliad [Dynamics of average check in Ukrainian foodservice establishments: statistical overview]. *Industriia hostynnosti*, (2), pp. 18–21.
12. Zhosan, H. V., & Krykunova, V. M. (2019). Zarubizhnyi dosvid vykorystannia ekonomichnykh instrumentiv "zelenoho" zrostantia [Foreign experience in using economic tools of "green" growth]. *Ekonomichni innovatsii: Zbirnyk naukovykh prats*, 21 (3(72)), pp. 53–61. Available at: [http://ei-journal.com/index.php/journal/article/download/662/264](https://ei-journal.com/index.php/journal/article/download/662/264)
13. Kyrylov, Y., Hranovska, V., Boiko, V., Kwilinski, A., & Boiko, L. (2020). International tourism development in the context of increasing globalization risks: On the example of Ukraine's integration into the global tourism industry. *Journal of Risk and Financial Management*, 13 (12), p. 303. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm13120303>